

Parisuhdeväkivalta ja subjektin määrittäminen Rosa Liksomien
Everstinnassa

Bella Salonen

Kirjallisuuden kandidaatintutkielma

Musiikin, taiteen ja kulttuurin tutkimuksen laitos

Jyväskylän yliopisto

Syksy 2018

Ohjaaja: Risto Niemi-Pynttari

Sisällys

1	Johdanto	3
2	Teoria.....	5
2.1	Historiallinen romaani ja omaelämäkerrallinen fiktio.....	6
2.2	Väkivallan tutkiminen	7
3	Naiseuden representaatio	8
4	Parisuhdeväkivalta <i>Everstinnassa</i>	10
5	Everstinna subjektina	14
5.1	Lapsena saatu trauma	15
5.2	Toivo ja häpeä.....	17
5.3	Toimijuuden ja uhriuden välillä	19
6	Päätäntö	23
	Lähteet.....	25

1 Johdanto

Tarkastelen kandidaatintutkielmassani sitä, miten väkivaltaa representoidaan Rosa Liksomien *Everstinna* (2017). Tarkastelen erityisesti parisuhdeväkivaltaa. Lähestyn aihettani Feministisen kirjallisuudentutkimuksen avulla. Työn aiheeni ulottuu yli tieteiden välisten rajojen, joten käytän myös sukupuolentutkimusta ja väkivallantutkimusta apuvälineinä.

Liksomien *Everstinna* ei ole tietojeni mukaan vielä tutkittu, koska teos on niin tuore. Kaiken kaikkiaan Liksomien tuotantoa on tutkittu paljon. Aihettani sivuavia tutkimuksia ovat Raine koskimaan lisensiaatintyö *Seksiä, suhteita ja murha : vertaileva tutkimus Rosa Liksomien kertomuksen konkretisaatioista Saksassa ja Suomessa* (1996), Pirjo Vuontisjärven pro gradu *Perkele, mie tapan sinut justinsa siihen sänkhyyn. Aggressio Rosa Liksomien pohjoisen syrjäseuduille sijoittuvissa novelleissa* (1996), sekä Satu Keton pro gradu *Raivolla vai viileästi? tyylin feminiinisyys ja maskuliinisyys Rosa Liksomien novellissa "Mie tuln mettätöistä puoli neljältä"* (2003).

Everstinna on yhden yön romaani, jossa Everstinna kertoo koko elämänsä lapsuudesta vanhuuteen. Kertomus on siis eräänlainen kokoneemman ja vanhemman Everstinnan muistelmä. *Everstinna* on kirjoitettu omaelämäkerralliseen muotoon, mutta se ei ole silti omaelämäkerta, vaikka Liksom on maininnut siinä olevan myös todellisuuteen viittaavia kohtia, sillä hän on käyttänyt romaaninsa kehyskertomuksena Annikki Kariniemen (1913-84) elämää (LK 24.11.2017). *Everstinna* on siis omaelämäkerrallinen fiktio ja se voidaan nähdä myös historiallisena romaanina. Teos ajoittuu toiseen maailmansotaan.

Everstinna elää lapsuutensa väkivaltaisessa perheessä. Everstinnan isä kuolee nuorena ja hänelle jää vain äiti ja sisko Repekka. Everstinna rakastuu Everstiin, joka on ollut hänen elämässään lapsesta saakka ja heille kehittyy suhde ja lopulta he menevät naimisiin. Everstinna tuntee suurta iloa ja rakkautta, sodankin keskellä, kunnes todellisuus törmää häneen Everstin käden kautta. Väkiältä on teoksessa kantava teema. Everstinna turtuu ympärillään näkemäänsä väkivaltaan, mutta parisuhdeväkivallan haavat eivät umpeudu. Everstin puolesta Everstinna on valmis jopa kuolemaan. Hän palaa tämän luokse kerta toisensa jälkeen. Eversti on väkivaltainen Everstinnaa kohtaan parikymmentä vuotta, kunnes Everstinna joutuu mielisairaalaan. Siellä hän pääsee yli Everstistä ja aloittaa uuden elämän Tuomas nimisen nuorukaisen kanssa. Teos ei ole vain kuvaus parisuhdeväkivallasta, vaan eräänlainen Everstinnan selviytymiskertomus. Hän selviää sekä väkivallasta, että sodasta.

Teos on kirjoitettu vuonna 2017, mutta teos sijoittuu 1900-luvulle, kertoen päähenkilön koko elämäntarinan. Liksi on kirjoittanut teoksen naispäähenkilön näkökulmasta, ja luo näin uudenlaista näkökulmaa kirjallisuuteen, jossa sodan ajasta kirjoittaa naiskirjailija, ja myös sotaa kuvaillaan naispäähenkilön kautta. Tavallisesti Suomessa toisesta maailmansodasta kertovat romaanit ovat olleet miesten kirjoittamia, mutta jälkikäteen naiskirjailijat ovat kiinnostuneet sodasta kirjoittamisesta. Tästä esimerkkinä on myös Lapin sotaan sijoittuva Katja Ketun *Kättilö*. Liksi ei kuvaa romaanissa naisia vain alistettuina, vaan Everstinnan subjektiivisuus nousee tekstissä keskeiseksi.

Tarkastelen työssäni millaisia kuvauksia Rosa Liksiin *Everstinnassa* tuotetaan väkivallasta. Romaanissa ilmenevät väkivallan muodot tuovat esille valtakurssia, naiseuden diskurssia ja naisen asemaa. Tämän lisäksi tarkastelen, miten Everstinna selviää väkivallasta ja millaisten syiden varjolla hän sitä kestä. Everstinna ei näyttäytyä vain uhrina, vaan myös subjektina eli toimijana. Everstinna kokee muun muassa fyysistä, henkistä ja seksuaalista väkivaltaa. Fyysinen väkivalta on myös henkistä, potkut ja lyönnit ovat merkki rakkauden hiipumisesta, mikä tuottaa tuskaa Everstinnalle.

Tarkastelen myös lyhyesti sitä, miten naiseutta representoidaan *Everstinnassa*. Naiseen on kautta historian liitetty tiettyjä määreitä, kuten huolehtivuus, kiltteys, alistuvuus ja kainous, joiden ajatellaan olevan heille ominaisia, ja ne usein mielletään jopa biologisesti määrittyneiksi luonteenpiirteiksi. Everstinna taas puhuu ronskisti ja hänen maailmankuvaansa on vaikea samaistua. Everstinnan puhetyyli voitaisiin perinteisemmin liittää miehiseen tyyliin. Tämä tekeekin teoksen naiseuden representaation tarkastelusta mielenkiintoisen tarkastelukohteen. Etenkin, kun muut teoksen naiset on luonnehdittu korostavan ”naiselliseksi”, jonka takia Everstinna erottuu joukosta selkeästi.

Näen parisuhdeväkivallan tutkimisen tärkeänä, koska se on niin vahvasti sukupuolittunutta. Tällä viitataan siihen, että valtaosa parisuhdeväkivallan tekijöistä on miehiä ja naiset ovat uhreja (Ronkainen 2017, 26-28). Väkivallan sukupuolittuneisuus näkyy myös *Everstinnassa*. Tutkin Everstinnan subjektiivisuuden muotoutumista, koska on mielenkiintoista tarkastella, miten parisuhdeväkivalta vaikuttaa toimijuuteen. Naiset, jotka ovat kokeneet väkivaltaa määrittelevät itsensä joko uhreiksi tai vahvoiksi naisiksi (Venäläinen 2012, 7). Vahvan naisen korostaminen viittaa toimijuuteen. Uhrina oleminen nähdään negatiivisena asiana, josta pitäisi pyrkiä eroon (Ronkainen & Näre 2008, 15). Kaunokirjallisuuden tapa kertoa tapahtumista antaa kuitenkin mahdollisuuden nähdä uhrin näkökulma ilman, että siihen liitetään negatiivisia piirteitä. Subjektiivutta tarkastelemalla näen, onko parisuhdeväkivaltaa kokeneen tässä tapauksessa mahdollista olla sekä uhri että toimija.

2 Teoria

Everstinna voidaan luokitella feminiiniseksi kirjallisuudeksi. Felskin (1989, 14) mukaan feministisen kirjallisuuden tuntomerkki on se, että siinä tulee esiin kriittinen tietoisuus naisen alisteisesta asemasta yhteiskunnassa. Pirisen (2017, 23) mukaan feminististä kirjallisuutta on sellainen kirjallisuus, jossa keskitytään johonkin ryhmään, joka on alisteinen yhteiskunnassamme. Hänen mukaansa naisista kertovat teokset eivät kuitenkaan kaikki ole feministisiä. Näen kuitenkin Liksoin *Everstinnan* feministisenä kirjallisuutena, koska se kuvaa naisen alistettua asemaa sodan aikana. Toisekseen *Everstinna* on saanut nimensä Everstin sotilasarvon kautta sen sijaan, että häntä kutsuttaisiin romaanissa oikealla nimellä. Tämä tuntuu olevan kirjailijan tietoinen valinta. Teoksen kirjoittaja Rosa Liksom on myös julkisesti ollut mukana naisten asemaan liittyvissä keskusteluissa. Tämä ei tietenkään itsessään todista teoksen olevan feminististä kirjallisuutta. Feministisen kirjallisuuden määrittäminen voi olla välillä hankalaa. Eräs asia, mikä myös tekee tekstistä mielestäni feminististä on sen tyyli. Teksti on *Everstinnan* puhetta ja hän käyttää paljon ”rumaa” tai ”härskiä” kieltä, jonka voitaisiin perinteisesti ajatella sopivan enemmän miehen suuhun. Sukupuolentutkimuksen nykytutkimuksessa on herätty tarkastelemaan sitä, miten sukupuolta esitetään. Teos haastaakin käsityksiä naisesta.

Metodini on diskurssianalyysi. Metodi keskittyy teoksen valtdiskurssin ja naiseuden diskurssin analyysiin. Koivusen mukaan diskurssit ovat ajattelutapoja ja käsityksiä, joita esimerkiksi kirjallisuus voi vahvistaa tai arvottaa. Diskurssien avulla voidaan tarkastella esimerkiksi sitä, miten naiseutta tuotetaan. (Koivunen 2004, 51.) Kaunokirjallisuudessa tarkastellaan siis, miten kieli tuottaa jotakin asiaa, kuten naiseutta. Diskurssit ovat historiallisesti ja sosiaalisesti rakentuneita (Pynnönen 2013, 6).

Tutkimuskysymyksiäni ovat ”Miten väkivalta teoksessa ilmenee ja miten se tuo esiin naisen asemaa”, ”Millaisten syiden varjolla teoksen uhri sietää väkivaltaa” ja ”Miten toimijuutta tuodaan esille teoksessa”. Hypoteesini on, että *Everstinna* on pelkän uhrin sijaan myös toimija, ja että toimijuus näkyy vahvasti teoksessa.

2.1 Historiallinen romaani ja omaelämäkerrallinen fiktio

Everstinna voidaan määritellä historialliseksi fiktioksi. Leskelä-Kärjen ja Melkaksen mukaan historiallisen romaanin tarkoituksena on muistaa asioita, ja tuoda esiin sellaisiakin muistoja, jotka on vaiennettu. Historiallinen romaani on ollut naisille hyödyllinen keino kirjoittaa naisen kokemuksen kautta historiaa uudestaan. (Leskelä-Kärki & Melkas 2015, 109-111.) Naisten kirjoittamat historialliset romaanit ovat usein autobiografisia (Leskelä-Kärki & Melkas 2015, 121).

Naisten kirjoittamat historialliset romaanit 2000-luvulla ovat sekoittaneet osin fiktiota ja historiantutkimusta (Leskelä-Kärki & Melkas 2015, 127-128). *Everstinnassa* on paljon kohtia, jotka viittaavat todellisuuteen. Myös kirjan tarkoin laadittu murteella kirjoitettu kieli saa lukijalle aikaan illuusion siitä, kuin hänelle kerrottaisiin asiat oikeasti. Liksom on haastatellut kirjaansa varten Annikki Kariniemeä, joten kirjaan sekoittuu myös todenmukaisia tapahtumia. Teos on kirjoitettu minäkerrontamuotoon, mutta Annikki Kariniemi ei kuitenkaan ole teoksen päähenkilö, vaan hänen elämänsä toimii teoksen taustakehyksenä. Tämä tekee teoksesta omaelämäkerrallista fiktiota. Omaelämäkerrallisuus tuo teokseen myös todentuntua. Kirjassa esiintyy paljon todellisia henkilöitä, joista on lisäksi lista teoksen lopussa.

Naisten kirjoittamissa historiallisissa romaaneissa muistaminen tulee esiin tunteiden ja aistien avulla. Ne rakentavat kollektiivisia traumoja uudella tavalla ja luovat laajempaa kulttuurista muistamista. (Leskelä-Kärki & Melkas 2015, 129.) Sen lisäksi, että *Everstinna* tuo esiin naisen näkökulmaa ja asemaa sodan aikana, se myös kertoo Suomen läheisistä ja vaietuista suhteista natsi-Saksaan.

Kaunokirjallisuus on aina ollut rajoitettua aluetta, sitä miten ja mistä saa kirjoittaa on aina säädelty (Rojola 2004, 34). Myös se, kuka saa kirjoittaa on ollut veteen kirjoitettua. Esimerkiksi sotaromaanien kirjoittaminen ajateltiin aiemmin kuuluvan niille miehille, jotka olivat siinä olleet mukana. Liksomin voidaan siis nähdä uudistavan tätä käsitystä, kuten monet muutkin nykyajan naiskirjailijat. Teoksen voi myös nähdä kritisoivan perinteistä tapaa kirjoittaa kirjakielellä, sillä teos on kirjoitettu lähes kokonaan slangilla.

2.2 Väkivallan tutkiminen

Lähestyn aiheitani erityisesti feministisen kirjallisuudentutkimuksen ja väkivaltatutkimuksen avulla. Rojolan mukaan feministisessä kirjallisuudentutkimuksessa sukupuoli on keskeinen asia. Feministinen kirjallisuudentutkimus tuo esiin tietoa esimerkiksi kirjailijasta ja teoksesta, sekä näiden merkitysten sukupuolittuneisuudesta. (Rojola 2004, 26-27.) Postrukturalistisen feministisen teorian mukaan sukupuoli rakentuu sosiaalisesti (Klages 2006, 91). Metodisesti feministinen kirjallisuudentutkimus keskittyy tarkastelemaan eroja eli sitä, miten merkitykset muodostuvat kirjallisuudessa sukupuolieron kautta (Rojola 2004, 29).

Feministinen kirjallisuudentutkimus ei pyri paljastamaan totuutta, vaan pikemminkin tuottamaan ja muokkaamaan sitä. Tietoa kirjallisuudesta on luotu tietystä käsitteellisen järjestelmän näkökulmasta ja feministinen tutkimus muovaa tätä. (Rojola 2004, 28.) Feministinen kirjallisuudentutkimus pyrkii kritisoimaan vallitsevia käsityksiä. Feminististä tutkimusta onkin vaikea mieltää täysin objektiiviseksi, koska siinä pyritään valtarakenteita esiintuomalla myös muuttamaan käsityksiä.

Väkivallan sukupuolittuneisuudella viitataan siihen, että väkivallan osapuolten, eli uhrin ja tekijän, sukupuoli vaikuttaa siihen, millaisena väkivalta koetaan tai miten sitä käytetään. Lidman tarkastelee naisiin kohdistuvaa sukupuolittunutta väkivaltaa. Hän näkee sen syrjintänä. Hänestä tähän liittyy miesten hallitseva asema eli patriarkaalisuus sekä heteronormatiivisuus, joka viittaa miesten ja naisten oletettuihin rooleihin. (Lidman 2015, 18-19.)

Parisuhdeväkivalta on hyvä esimerkki sukupuolittuneesta väkivallasta, sillä siinä näkyy väkivallan merkitysten kontekstisidonnaisuus ja sukupuolittuneisuus (Ronkainen 2017, 28). Parisuhdeväkivallassa on useimmiten kyse miehen kohdistamasta väkivallasta naista kohtaan. Parisuhdeväkivaltaan kuuluu yleensä pahoinpitelyä, uhkailemista ja naisen elämän rajoittamista. (Matikkala 2006, 415-416.) Henkiseen väkivaltaan kuuluu muun muassa mitätöinti, vähättely, kontrolloiminen ja nöyryyttäminen (Lidman 2015, 28).

Keskityn erityisesti Everstinnan kokemaan parisuhdeväkivaltaan. Kuitenkin sota ja sodan aikainen yhteiskunta ovat teoksessa niin suuressa roolissa, että ne tuovat esiin myös yhteiskunnallista väkivaltaa. Everstinnaa vähätellään yhteiskunnan suunnalta ja häneltä odotetaan toimijuutta. Everstiä taas ei varsinaisesti rangaista hänen tekemästään väkivallasta, eikä häneltä odoteta muutosta.

Työssäni tärkeäksi käsitteeksi nousee subjektin käsite. Rossin mukaan Subjektin voidaan nähdä tarkoittavan toimijaa tai painottavan subjektia merkitysten muodostajana. Subjekti omaa valtaa, mutta hänellä on myös rajansa, hän on myös vallan alaisuudessa. (Rossi 2010, 30.) Toimijalla nähdään siis

mahdollisuuksia, mutta myös rajoittavia tekijöitä. Rajoittavia tekijöitä ovat teoksessa Everstinnan kohdalla yhteiskunnan valtarakenteet, sekä erityisesti hänen kohtaamansa alistaminen ja väkivalta parisuhteessaan. Everstinnan kuvataan olleen Everstin hallinnassa lapsesta saakka, mutta Everstinna alkaa elämänsä puolella välissä näyttäytyä enemmän itsenäisenä toimijana. Tämä tarjoaa uutta näkökulmaa teoksessa näkyvistä muista alistetuista naisista eroten.

3 Naiseuden representaatio

Representaatio viittaa esitykseen tai uudelleen esittämiseen. Representaatio esittää kohdettaan, mutta samalla se tuottaa siitä uusia mielikuvia. (Paasonen 2010, 40-41.) Tarkastelen tässä kappaleessa lyhyesti, miten naiseutta representoidaan *Everstinnassa*. Käsittelen *Everstinnan* naiseuden representaatiota lyhyesti, koska se liittyy niin läheisesti väkivaltaan ja siihen liittyviin mielikuviiin. Representaation tarkastelu tulee lähelle naiskuvan käsitettä. Launoksen mukaan naiskuvan käsite syntyi kirjallisuudentutkimukseen 1970-luvulla, kun sen avulla alettiin tarkastella, miten kirjallisuudessa vallitsevat naiskuvat olivat yhteydessä naisten alistettuun asemaan yhteiskunnassa. Naiskuva voidaan lyhyesti määritellä kirjalliseksi esitykseksi naiseudesta. Naiskuvan voidaankin nähdä edustavan yhteiskunnassa vallitsevia käsityksiä naisesta. Naiseuteen liittyy tiettyjä odotuksia ja oletuksia. Useampia saman aikakauden teoksia tarkastellessa voidaan saada laajempi kuva aikakauden naiskuvista. (Launis 2005, 29-33.) Tarkastelen kuitenkin vain yhden teoksen representaatiota naiseudesta, vaikka nykyään erilaisia representaatioita on hyvin paljon. Kuitenkin naiseuden representaatiot ovat usein vieläkin aika stereotyyppisiä kuvauksia naisista.

Keskityn tarkastelemaan erityisesti Everstinnasta syntyvää naiseuden representaatiota, sillä muut naiset teoksessa näyttäytyvät eri tavalla. *Everstinnassa* ilmenee heikon ja vahvan naisen diskurssit. Everstin entinen vaimo Katri näyttäytyy perinteiseksi miellettyinä naisena: herkkänä, heikkona ja huolehtivaisena. Hän itkee usein sen takia, ettei kykene saamaan lapsia. Katri saa lahjaksi kaksi karhunpoikasta, ja alkaa pitää niitä lapsinaan, mikä saa hänet näyttäytymään huolehtivana äitinä. Eversti kuitenkin tappaa karhunpennut, jonka seurauksena Katri romahtaa ja sairastuu syöpään. Edes Everstin perustelu siitä, että pennut olisivat vanhetessa todennäköisesti tappaneet heidät, ei paranna Katrin tuskaa:

”Katrihan itki useasti, että ko hänen syli on tyhjä.” (Everstinna 2017, 40)

”Yhtenä kesänä Eversti oli saanut lahjaksi Nuuströmiltä Petsamosta kaksi pientä karhunpoikasta. Ne olit jääneet orvoiksi, ja Nuuströmmi oli hoksannu, että siinä on Everstin akale kaksoset. Katri oli ollu koasti ihastunnu niihin palleroihin ja hoitanu niitä oikein antaumuksela. Syyspuolella Katri oli lähteny asioile. Ko se oli tullu takaisin, niin karhunpentuja ei ollu näkyny missään. – – Katrile oli tullu hätä ja se oli löytäny ne talon takkaa mettiköstä. Molemat roikku männyn oksasta köyen päässä. Katri oli romahtanu henkisesti ja saanu sittemmin syövän sisälensä. Eversti oli yrittäny lohuttaa sitä, että hänen oli pakko lopettaa pennut, ko ne olisit kohta tappahneet heät molemmat. Lohutus ei ollu auttanu, ja siitä niitten avioliiton lopulinen alamäki alko.” (Everstinna 2017, 40-41)

Everstinna ei näyttäydy huolehtivana, heikkona tai herkkänä niin kuin Katri. Hän on rääväsuinen ja vahvan oloinen nainen, joka ei myöskään itke herkästi. Katri kauhistuu nähdessään karhunpennut roikkumassa männyn oksista, mutta Everstinna tottuu jo viikossa näkemään ihmisten hirtettyjä ruumiita:

”Mulle kävi niin, että monia asioita mie aluksi kauhistelin mielessä, niinko puitten oksila roikkuvia hirtettyjen ruumiita, mutta jo viikkoa myöhemmin olin tottunu.” (Everstinna 2017, 82)”

Everstinna kuvataan kauhistelleen ruumiita, mutta sekin on tapahtunut vain hänen ajatuksissaan eikä hän ole kertonut muille kauhistuksestaan. Lyhyen ajan jälkeen ruumiit eivät enää hetkauta naista ollenkaan. Teoksessa tulee esiin vahvan naisen diskurssi, sillä Everstinna ei näyttäydy kirjassa perinteisenä heikkona naisena. Myös Everstinna käyttämä kieli on erilaista, kuin perinteisesti naisen käyttämäksi omaksuttu kieli, sillä hän esimerkiksi kiroilee paljon. Everstinna ei näytä helposti heikkouttaan tai tunteitaan. Seuraavassa lainauksessa Everstinna ei halua näyttää väsymystään Everstille:

”Päässä humisi ja lihakset olit raskhaat. En tietekhään maininu asiasta Everstille, vaan yritin olla kovasti pirteä ja reipas tyttö. (Everstinna 2017, 83)”

Everstinna haluaa miellyttää Everstiä ja olla reipas tyttö, joten hän ei kerro Everstille voivansa huonosti. Tunteista kertomatta jättämistä pidetään perinteisesti maskuliinisena piirteenä, samoin fyysistä kestävyyttä. Everstinna piilottaa heikkoutensa miehen tavoin eikä valita väsymyksestään, mikä viittaa vahvuuteen ja siihen, että hän ei halua asettautua heikon naisen asemaan.

Vanhempänä Everstinna seurustelee Tuomaksen kanssa, mutta Tuomaksella on jo toinen nainen vaimonaan. Hänelle ei siis kelpaa enää pelkkä vanha Everstinna, joka ei kykene tuottamaan hänelle jälkipolvea. Teoksessa Eversti voi miehenä olla nuoren naisen kanssa, mutta nuorelle miehelle ei kelpaa vanha nainen. Everstinna on vain ikään kuin varalla Tuomakselle. Myös Everstinna seksuaalisuus kietoutuu vahvasti hänen nuoruuteensa, mutta vanhempana hänet esitetään epäseksuaalisena. Toisaalta myös Eversti esitetään vanhana vähemmän seksuaalisena ja haluttavana.

Everstinna näyttäisi näkevän myös itsensä vanhempana epäseksuaalisena ja epähaluttavana muiden katseen kautta. Everstinna tulee raskaaksi ja kertoo asiasta Everstille.

”Se (Eversti) katto minua ko toukkasta lihhaa ja sano, että ethän sie voi tulla tiihneeksi, vanha maho akka.” (*Everstinna* 2017, 143)

Kyiseisessä kohdassa Everstinna on vasta neljäkymmenen ikävuoden tienoilla. Naisen ”vanha” ikä rinnastetaan tässä hänen ruumiinsa toimimattomuuteen, jopa kuolemaan. Toukkainen liha viittaa jomullan alla mätääntyvään ruumiiseen. Koska nainen ei pysty tulemaan enää luonnollisin keinoin raskaaksi neljäkymmenen ikävuoden jälkeen, hänen ruumiinsa nähdään hyödyttömänä ja jopa iljettävänä. On huomioitava, että tässä kohtaa kyseessä on kuitenkin Everstinna omakin näkemys, mutta se kuitenkin peilautuu Everstin sanojen ja katseen kautta.

4 Parisuhdeväkivalta *Everstinnassa*

Tarkastelen tässä luvussa, miten *Everstinnassa* ilmenevä parisuhdeväkivalta näyttäytyy. Tutkin myös sitä, miten väkivalta tuo esiin valtakurssia. Feministisen väkivaltatutkimuksen mukaan naisiin kohdistuva väkivalta johtuu osittain vallan ja kontrollin janoamisesta (Kivivuori 2012, 30). Myös Ronkainen (2017, 22) näkee väkivallan välineenä saavuttaa jotain muuta, kuten useimmissa tapauksissa valtaa. Jokinen (2017, 43) lisää, että miehet voivat käyttää väkivaltaa puolisoitaan kohtaan, koska pyrkivät väkivallalla ratkomaan ongelmia ja ilmaisemaan tunteitaan. Ronkaisen mukaan väkivalta vaikuttaa tekijään, kohteeseen sekä heidän suhteeseensa. Tämän lisäksi väkivalta vaikuttaa toimijuuteen. (Ronkainen 2017, 22.) Everstinna kokee fyysistä ja henkistä väkivaltaa miehensä Everstin taholta, mutta Eversti myös rajoittaa hänen tekemisiään, kuten estää häntä välillä poistumasta kotoa.

Tarkastelen tässä luvussa väkivaltaa myös yhteiskunnan tasolta, koska rakenteissa piilevää valtaa ei nähdäkseni voi sivuuttaa. Väkivallan ei tarvitsekaan olla näkyvää ja fyysistä, vaan se voi myös olla yhteiskunnan tai kulttuurin suunnalta tulevaa valtaa, hallintaa, kontrollia tai ulossulkemista, johon liittyvät tietyt roolit (Halonen ja Karkulehto 2017, 189). *Everstinnassa* on yhteiskunnan suunnalta naisiin kohdistuvaa väkivaltaa. Romaanissa eletään toista maailmansotaa ja naisten asema kuvataan alistettuna. Sodan voidaan nähdä oikeuttavan väkivaltaa. Teoksessa naisia kohtaan tapahtuva väkivalta on yleistä eikä siihen puututa. Teoksessa väkivallan avulla pyritäänkin hankkimaan valtaa ja kontrolloimaan erityisesti naisia. Mies nähdään ylimpänä auktoriteettina, joka saa väkivallalla ohjata naista oikeaksi katsomaansa suuntaan.

Miehet eivät ole teoksessa kuitenkaan ainoita, jotka käyttävät väkivaltaa. Myös Everstinnan äiti on väkivaltainen kahta tyttärensä Everstinnaa ja Repekkää kohtaan:

”Äiti kasvatti meitä tyttäriä pölölä. Ennenko se anto remmin puhua se aina sano, että se joka vittaa säästää se lastansa vihhaa, ja pieksämisen jälkheen se kysy, onko kipu nyh aivoissa. Siihen piti vastata, että on. Ja tosi se oli, kaikki jäi muisthiin ja kipuna kehhoon. Äiti veteli niin, että pakaroista valusi veri ja siksi meistä tyttärinä tuli perussäikkyjä.” (Everstinna 2017, 25.)

” – äiti sano, että kaikki mikä ei tapa karasee.” (Everstinna 2017, 25.)

”Mie koulin teistä sivheelisiä ja hyvheelisiä tyttäriä, Jumalan hengen pittää näkyä tyttären ja naisen olemuksessa, se jankutti. Äiti oli syvästi uskovainen ihminen ja aina jotenkin vihanen, pölkäsi koko ajan meän puolesta, ja sehän nostattaa täyskasvussa ihmisessä semmosen kiukun.” (Everstinna 2017, 25.)

Everstinnan äiti on kokenut väkivaltaa oman miehensä taholta. Tulkitsen Everstinnan äidin väkivaltaisen käytöksen johtuvan siitä, että hän uskoo, että hänen tyttärensäkin tulevat kokemaan väkivallan uhkaa, ja pyrkii siksi valmistamaan heidät tulevaan. Hänen käytöstään ohjaavat rakkauden ja pelon tunteet. Lainauksista käy ilmi, että Everstinnan äiti käyttää väkivaltaa, koska uskoo sen osoittavan hänen rakkauttaan, mikä tulee ilmi hänen käyttäessään raamatun sananlaskua ”se joka vittaa säästää se lastansa vihhaa”. Viimeisestä lainauksesta käy ilmi, että Everstinnan äiti käyttää väkivaltaa, koska pelkää tyttärensä puolesta. Pelko näyttäisi johtuvan siitä, että Everstinnan äiti on itsekin kokenut väkivaltaa miehensä taholta. Lainauksista käy ilmi, että Everstinnan äidin tavoitteena on saada lapsensa muistamaan kipu. Hän ikään kuin valmistaa lapsiaan tulevaa varten eli yrittää totuttaa heidät väkivaltaan, mikä tulee esiin hänen sanoessaan ”kaikki mikä ei tapa karasee”. Toisaalta Everstinnan äiti yrittää myös saada tyttärensä tottelevaisiksi, jotta he eivät kokisi väkivaltaa parisuhteissaan, kun osaavat jo käyttäytyä. Hän pelkää lapsilleen käyvän huonosti, jos hän ei kasvata heistä siveellisiä ja hyveellisiä tyttäriä väkivallan avulla. Väkivalta rinnastetaan ”Jumalan henkeen”, ja se nähdään Jumalan tahtona. Väkivaltaan alistuvat naiset puolestaan nähdään hyveellisinä eli kunnollisina naisina.

Teoksen yhteiskunnassa vallitsee tietynlainen naiseuden ihanne, jota Everstinnan äiti haluaa itsensä ja tyttärensä toteuttavan. Tällaiset yhteiskunnan odotukset voidaan nähdä myös väkivaltana. Halosen ja Karkulehdon mukaan Foucault’laisella symbolisella väkivallalla tarkoitetaan kulttuurisesti määräytyneitä diskursseja ja representaatioita, joihin vaikuttavat käsitykset siitä, miten tulisi toteuttaa omaa sukupuoltaan. Naisiin ja miehiin liitetään tiettyjä määreitä, jotka heidän tulisi täyttää. Esimerkiksi miehiin liitetään väkivaltaisuus ja naisiin uhrius. (Halonen ja Karkulehto 2017, 190.) Myös Eversti pyrkii neuvomaan Everstinnaa samalla tavalla kuin Everstinnan äiti tuoden näin esiin naiseuden diskurssia. Seuraavassa lainauksessa Everstinna kertoo, miten Eversti opettaa häntä olemaan nainen samalla tavalla kuin Everstinnan äitiä oli opetettu:

”Se [Eversti] jako mulle neuvoja. Justhiinsa samala laila ko isä oli opettanu äitiä. Että sinun pittää aatela vain kauhniita asioita, ne jalostavat ihmistä ja tekevät naisesta entistä haluttavamman, viehättävämmän ja sulosemman. Ja että sinun pittää aatella vain uskonasioita, koska silloin sinussa kehitty rakhaus kärsimykseen, alistumiseen, nöyrytykseen ja ittesti unohtamiseen. (*Everstinna* 2017, 137.)”

Edellisessä lainauksessa Eversti määrittelee yhteiskunnallisten raamien kautta sitä, millainen naisen tulisi olla: viehättävä, nöyrä ja alistuva. Eversti pyrkii kohdassa myös oikeuttamaan väkivaltaansa. Naisen tulee hänen mielestään rakastaa kärsimistä ja alistumista. Hän siis olettaa alistumisen kuuluvan naisen luontoon. Kohdassa tulee ilmi se, että Eversti joutuu neuvomaan Everstinnaa olemaan jotakin, mitä hän ei ole. Teos kuvaa myös ajan myötä muuttuvia yhteiskunnallisia rakenteita: Everstinnan äiti on ollut alistuva, mutta Everstinna ei sitä enää ole. Hän on uudemman sukupolven edustajana erilainen ja enemmän tiedostava.

Eversti käyttää monenlaista väkivaltaa Everstinnaa kohtaan:

”– se ruoski, makasi väkisin ja kusi minun päälle ja lopuksi sullo minut vaatekaaphiin.” (*Everstinna* 2017, 136.)

”Ensimmäisestä lyönnistä lähtien meän elämän kaava oli sama. – Herätti minut, moitti, haukku, pilkkasi ja nostatti riian. – Se repi minut sängystä ja alko purkamaan vihhaansa minua kohtaan.” (*Everstinna* 2017, 138.)

”Mie ko olin ruhjeilla ja mustelmilla yltäpäältä, niin se piilotteli minua muitten silmiltä. Jos joku tuli käyhään ja kysy minun perhään, se valehteli, että mie olen marjassa, sienestämässä tai hihtämässä, vaikka olin lukoitten takana kamarissa.” (*Everstinna* 2017, 138.)

Fyysisen- ja seksuaalisen väkivallan lisäksi Eversti käyttää henkistä väkivaltaa, mikä on omiaan tuottamaan Everstinnalle häpeää, kuten haukkumista ja pilkkaamista. Fyysinen- ja seksuaalinen väkivalta ovat myös henkistä väkivaltaa. Eversti myös rajoittaa Everstinnan elämämpiiriä pitämällä häntä kotona. Eversti tekee muitakin päätöksiä Everstinnan puolesta: Everstinnan tultua raskaaksi Eversti pakottaa Everstinnan tekemään abortin, vaikka Everstinna itse haluaa palavasti pitää lapsensa:

”Mie, että sie et voi olla tosissasti, tätä onnea sie et voi kieltää multa. Kyllä voin, se tokasi ja sano tillaavansa ajan tutule lääkäriille joka hoitaa sikiöntapon, Mie itkehmään ja tämä soittahmaan puoskarille. Armoa ei tullu. Menin lääkärin tykö ja sanoin etten halua aporttia. Entä Eversti kysy lääkäri ja jatko, että rouva everstinna, sinun mielipitheelä ei ole mithään arvoa.” (*Everstinna* 2017, 144.)

Koska *Everstinna* on kirjoitettu omaelämäkertamuotoon, niin kerronnassa ei anneta tilaa muiden näkemyksille. Everstinnalle lääkärikin näyttäytyy osaamattomana puoskarina, joka kuuntelee vain Everstin mielipidettä. Lainauksessa lääkäri toteaa Everstinnalle: ”rouva everstinna, sinun mielipitheelä ei ole mithään arvoa”. Tavallisesti teoksessa Everstinnan nimi kirjoitetaan isolla, mutta kyseisessä kohdassa se on kirjoitettu pienellä. Tämä vahvistaa sanomaa siitä, ettei Everstinnan mielipiteillä ole väliä. Tulkitsen tämän niin, että lääkäri pitää itsestäänselvyytenä, että Everstinnan keho kuuluu tämän aviomiehelle Everstille. Everstinna nimittää lääkäriä puoskariksi, mikä kertoo,

että hän kokee, että häntä kohdellaan väärin. Nimittelyn voidaan nähdä viittavan vihaan tai katkeruuteen. Kohdassa mainitaan myös, että Everstinna ei saanut armoa. Sen voi nähdä viittaavan siihen, että vaikka Everstinna kokee vääränä Everstin vallan, niin hän kuitenkin alistuu siihen ja toivoo armoa Everstiltä sen sijaan, että toivoisi oikeutta. Everstinna käyttää sanaa sikiöntappo, mikä viittaa siihen, että hän näkee teon vääränä ja epäoikeudenmukaisena, vaikka hän on kykenemätön vaikuttamaan asiaan.

Romaanissa naiset usein ikään kuin kuuluvat jollekulle, joko vanhemmilleen tai miehelleen. Tämä tulee ilmi esimerkiksi siinä, että Everstinna ei pääse pois kotoaan ennen kuin hän on naimisissa. Everstinna naikin nuorena miehen vain päästäkseen pois kotoa. Myöhemmin hän eroaa miehestä eikä lopulta enää edes muista miehen nimeä. Tämän jälkeen Everstinna rakastuu Everstiin. Eversti alkaa kuitenkin väkivaltaiseksi vasta, kun hän on mennyt naimisiin Everstinnan kanssa. Teoksessa naimisiin meneminen näyttäisi symboloivan siis sitä, että naisesta tulee miehen omaisuutta, jolloin häntä saa myös kohdella väkivalloin.

Everstinnan kuuluminen miehelleen käy ilmi myös Everstinnan nimen kautta, sillä hän saa naimisiin mentyään Everstiltä nimensä. Everstinna on kunnianimitys Everstin vaimolle, ja nimi antaakin Everstinnalle enemmän arvoa muiden silmissä. Nimi kuitenkin kuvastaa myös sitä, miten riippuvainen Everstinna on naisena miehestään ja kuinka hänen asemansa määrittyy hänen miehensä kautta. Kummankaan oikeita nimiä ei edes mainita teoksessa. Everstinnan pahin pelko on se, että Everstistä erotessaan hän menettää Everstinna-tittelinsä. Everstinna voidaan siis myös nähdä riippuvaisena Everstin nimestä, ja näin ollen tältä saamastaan paremmasta asemasta. Tästä asemasta huolimatta Everstinna kokee myös sanallisia loukkauksia, kuten huorittelua ulkopuolisten taholta. Nimi ei siis kuitenkaan tuo hänelle yhtäläistä turvaa kuin Everstille. Everstiä ei kukaan hauku tai nimittele, vaikka hänen tekojaan arvostellaan.

Everstinnassa yhteiskunnan suhtautuminen väkivaltaan on hyväksyvää, mikä johtuu osin teoksen patriarkaalisesta yhteiskunnasta. *Everstinnassa* Eversti ei joudu asemansa takia vastaamaan teoistaan kotinsa katon alla, ja koko yhteiskunta näyttäytyy romaanissa hiljaisena väkivallan hyväksyjänä. Everstin väkivaltaisuus kyllä tiedostetaan, mutta silti hän piilottelee Everstinnaa kotona, jos tämän vammat näkyvät. Näin ulkopuolisten on helpompi sulkea silmänsä väkivallalta. Teoksen yhteiskunta suhtautuu väkivaltaan muutenkin suopeasti. Esimerkiksi mielisairaaloissa parannetaan väkivallalla ihmisiä. Everstinnakin viedään lopulta mielisairaalaan hoitoon, jotta hän parantuisi henkisesti kokemastaan parisuhdeväkivallasta ja saisi ”hiiret pois korvistaan”. Everstinna on henkisesti epävakaa kokemansa parisuhdeväkivallan jälkeen, vaikka hänen fyysiset vammansa parantuvatkin. Mielisairaalassa Everstinna pääsee takaisin jaloilleen. Väkivalta siis näyttäytyy romaanissa

vallitsevassa maailmassa tai yhteiskunnassa myös eheyttävänä ja parantavana voimana. Kuitenkin Everstinnan subjektius eli toimijuus nousee mielestäni teoksessa tärkeimmäksi syyksi väkivallasta selviytymiseen. Toimijuutta käsittelenkin seuraavassa luvussa.

5 Everstinna subjektina

Tarkastelen tässä luvussa Everstinnaa subjektina eli toimijana. Tarkastelen ensiksi, miten Everstinnan lapsena koettu trauma vaikuttaa hänen toimijuuteensa. Tarkastelen myös millaisten syiden varjolla Everstinna kestää parisuhdeväkivaltaa. Toivon ja häpeän tunteet nousevat tärkeiksi syiksi jäädä väkivaltaiseen parisuhteeseen. Tämän jälkeen tarkastelen tarkemmin sitä, asettuuko Everstinna uhrin vai toimijan positioon, vai johonkin siltä väliltä.

Subjektin voidaan nähdä tarkoittavan toimijaa tai painottavan subjektia merkitysten muodostajana. Subjekti omaa valtaa, mutta hänellä on myös rajansa, hän on myös vallan alaisuudessa. (Rossi 2010, 30.) Hämäläinen (2008, 138) toteaa, että subjektuuteen vaikuttavat kulttuuri, yhteiskunta sekä muut ihmiset. Everstinnassa patriarkaalinen yhteiskunta ohjaa naisia tiettyyn muottiin, johon Everstinnakin asettuu osittain.

Suomalaisessa yhteiskunnassa väkivallan uhri (nainen) velvoitetaan toimimaan, samalla kun väkivallan tekijä (mies) nähdään kykenemättömänä muuttamaan käytöstään, jolloin tekijältä ei edes odoteta muutosta (Ronkainen 2006, 535). Ronkaisen ja Näreen (2008, 15-16) mukaan väkivaltaisten ihmisten tekoja usein vähätellään, ja ne saatetaan jopa kokonaan jättää huomiotta. Miesten tekemää väkivaltaa saatetaan esimerkiksi perustella sillä, että mies ei kykene sanoin ilmaisemaan itseään tai että naisen sanomat asiat saavat heidät menettämään malttinsa (Lidman 2015, 11). Ronkaisen ja Näreen mukaan väkivallan tekijän toimijuus hävittää tällöin näkyvistä, jolloin teko mielletään normaaliksi kiihtyneen ihmisen käytökseksi, kuten väärinymmärrykseksi tai ylireagoinniksi. Vastuu toimijuudesta siirtyy tällöin uhrille, minkä vuoksi tekijän ei itse tarvitse ottaa vastuuta teoistaan. (Ronkainen & Näre 2008, 15-16.) *Everstinnassa* Everstin toimijuutta viedään pois, ja yhteiskunta suhtautuu väkivaltaan välinpitämättömästi.

5.1 Lapsena saatu trauma

Everstinnassa viitataan siihen, että Eversti olisi käyttänyt Everstinnaa kohtaan seksuaalista väkivaltaa tämän ollessa lapsi. Everstinna on unohtanut tapahtuman, mikä viittaa traumaan. Trauma vaikuttaa Everstinnan subjektiuteen merkitsevästi. Nuorena koettu hyväksikäyttö vaikuttaa lapsen subjektiuden muotoutumiseen.

Trauman kärsinyt ihminen kieltää itseltään kokemansa väkivaltaisen tapahtuman. Seksuaalinen hyväksikäyttö on tapahtuma, joka voi usein aiheuttaa trauman. Knuuttilan mukaan trauman kokeneen ihmisen on hankalaa tai mahdotonta kertoa kokemuksestaan kielellisesti. Kokemus voi säilyä vain visuaalisessa muistissa ja ruumiin muistissa. Trauma ei ole tällöin myöskään ajallisesti paikannettavissa. (Knuuttila 2006, 22-23.)

Everstinna muistaa aikuisenakin vain sen, että hän pelkää Everstiä, mutta ei syytä tähän. Hän ajattelee pelkonsa johtuvan siitä, että Eversti kutittaa häntä. Hän kuitenkin kysyy asiaa itseltään, mikä viittaa epävarmuuteen:

”– isä ei Everstistä tykännykhään. Silloin ko Eversti rakennutti meän taloa vastapäätä Rajavartioston komentantin hirsilinnan, isä kielsi meitä kläppiä menemästä sinne. Molin silloin neljän vanha ja tietekki mie menin heti ko isän silmä vältti. Sitte ko mie vähän kasusin mie aloin pölkäähmään Everstiä. Siksikö, että se kutitteli minua aina sen jälkheen ko oli antanu kompiaisia [=karamelli]?” (*Everstinna* 2017, 38)

Everstinna sanoo, että hän on ollut Everstin otteessa lapsesta asti:

Se [Eversti] oli pitäny minua otheessansa siitä asti ko se tuli Hirtojärven koulule ensimmäisen kerran. Se oli hallinu minua nelivuotihaasta asti.” (*Everstinna* 2017, 140)

Everstinnan sanat ”otteessa pitämisestä” voidaan ottaa kuvainnollisesti, sillä Eversti on ollut hänen isänsä ystävä, eli hän on ollut mukana Everstinnan perheen elämässä Everstinnan ollessa pieni. Kuitenkin otteessa pitäminen voidaan myös tulkita Everstin konkreettisenä väkivaltana Everstinnaa kohtaan, kun tämä oli lapsi. Everstinna myös sanoo, että Eversti on hallinnut häntä, mikä viittaa hyväksikäyttöön.

Ollessaan keski-ikäisenä mielisairaalassa Everstinna kertoo eräästä Everstiin liittyvästä lapsuuden muistostaan toiselle potilaalle, Hilkalle:

”Minun muistista nousi, että mie juoksen isän kieloista huolimatta sallaa Rajavartioston talole, kiiruhtan talon läpi ja kethään ei näy, menen peräkamahriin ja sielä on Eversti istumassa kirjotuspöyän takana ja sen eessä itte kirjotuspöyälä seisoo naapurin Inkeri ja Inkerin ruutuinen esiliina on korvissa ja Everstin kolme sormea inkerin housuitten sisälä. Mie näen sen kaiken, käänyn ja juoksen poies.

Hilkka kuunteli ja sano lopuksi, että olekko sie koskaan aatelu, että se Inkeri olekki sie itte.

Ensiksi mie olin, että älä pörrää, mutta jäin kuiteski miettihmään.

Meän naapurissahan ei ollu kethään Inkeriä etes.” (Everstinna 2017, 186–187)

Everstinna muistaa asian väärin, eli hän on kieltänyt tapahtuman itseltään, mikä on ominaista trauman kokeneelle. Hän ei ole pystynyt käsittelemään tapahtumaa lapsena ollessaan, joten hän on keksinyt tilalle uuden muiston, jossa hän on asettanut itsensä ulkopuoliseksi tilanteen tarkkailijaksi. Ei olisi mahdotonta ajatella, että Everstinna olisi ollut itse Inkeri, kuten Hilikka toteaa. Tällöin tapahtumat, jotka hän kuvaa nähneensä olisivatkin tapahtuneet hänelle itselleen. Kohtauksen voi nähdä tapahtumana, jossa Everstinna ei enää kiellä tapahtumaa itseltään, vaan alkaa käsitellä traumaansa. Hän on aiemmin uskonut itse sepittämänsä tarinaan, mutta Hilkan huomautus saa hänet muistamaan, että ketään Inkeriä ei ole edes olemassa.

13-vuotiaana Everstinna pääsee eroon pelostaan Everstiä kohtaan. Eversti tuo hänelle runokirjan syntymäpäivälahjaksi ja alkaa nimittää häntä lempinimellä ”pieni runotyttö”. Everstinna tuntee ristiriitaisia tunteita Everstiä kohtaan, joka on selvästi kiinnostunut hänestä. Everstinna itse pitää Everstiä komeana. Hän kuitenkin tiedostaa Everstin olevan häntä paljon vanhempi, minkä takia Everstin katse tuntuu vastenmieliseltä:

”Se kattonta tuli mulle hyvin tutuksi seuraavina vuosina. Soli minusta samhaan aikaan kauhean vastenmielistä mutta kuitenkin jotenki nostatti kihinää, se että se vahtasi yksin minua eikä enää Repekkää.” (Everstinna 2017, 39)

Everstinnan subjektiisuus on ollut siis pienestä asti hyvin rajattua, koska häntä on käytetty hyväksi. Everstinnan isän kuoltua Eversti otti talon haltuun: ”kiinnitti äitin köyen pätkhään” ja laittoi perheen naiset kouluun ja Repekan ja hänen äitinsä opettajakurssille. Eversti on siis ollut Everstinnan elämässä aina keskeinen henkilö, joka on jo lapsena kietonut Everstinnan pauloihinsa. Everstin huomiosta on tullut pienelle Everstinnalle tärkeää: etenkin kun Everstinnan oma isä on kuollut. Näin Everstinna on kiintynyt Everstiin jo lapsena. Tämä on saattanut vaikuttaa siihen, että hän on kokenut Everstin hyvänä ja turvallisena valintana myös aikuisena.

Everstinna ei kykene kertomaan hyväksikäytöstä vielä vanhanakaan suoraan kenellekään, eikä hän myönnä näin sitä suoraan itsellekään. Everstinna näyttäisi toisaalta kuitenkin käsitellen traumaa, koska hän voi ajoittaa tapahtuman neljänteen ikävuoteensa. Kuitenkin hyväksikäyttö on vaikuttanut häneen hänen koko ikänsä ja väaristänyt hänen minäkuvaansa lapsena. Hyväksikäyttö on aiheuttanut trauman, joka vaikuttaa Everstinnan subjektiuteen vielä aikuisenakin.

5.2 Toivo ja häpeä

Tässä luvussa tarkastelen syitä, miksi Everstinna jää väkivaltaiseen suhteeseen kahdeksikymmeneksi vuodeksi. Näin pitkästä ajanjaksosta on tullut olennainen osa hänen subjektiivuttaan. Väkiältä tuottaa häpeää, ja sen lisäksi myös pelkoa (Ronkainen 2006, 544-546). Nämä tunteet voivat saada uhrin pysymään väkivaltaisessa suhteessa. Kaittilan mukaan syinä väkivaltaiseen parisuhteeseen jäämiseen voivat olla myös toivon tunteen kokeminen sekä rakkauden tunteminen väkivaltaista kumppaniaan kohtaan (Kaittila 2017, 79-80). Everstinna pysyy väkivaltaisessa suhteessa osittain siksi, että hän tietää Everstin rakastavan häntä, mutta myös siksi, että hän ei tiedä mitä muutakaan voisi tehdä. Kuitenkin häpeä ja toivo näyttävät suurimpina syinä parisuhdeväkivallan kestämiseen.

Everstinnaa varoitettiin Everstistä jo ennen kuin heille kehittyi romanttinen suhde. Everstinna myös tietää, että Everstin muut vaimot ovat kokeneet väkivaltaa. Hän kuitenkin uskoo, että Eversti ei kurittaisi häntä. Everstinna siis kokee olevansa erityinen Everstille. Kun hän huomaa olleensa väärässä, niin häpeä valtaa hänet:

”Häpesin omaa hyväuskosuutta ja lapselisuuttani. Häpesin omaa tyhmyyttä, sitä etten ollu uskonu mitä mulle oli sanottu.” (Everstinna 2017, 136)

Everstinna häpeää itseään, koska hän on valinnut Everstin miehekseen. Näin Everstinna syyttää itseään väkivallalle altistumisesta. Häpeä saakin osittain Everstinnan pysymään väkivaltaisessa suhteessa. Häpeä luo kuvaa syyllisyysdiskurssista. Syyllisyysdiskurssilla viitataan siihen, että Everstinna etsii syitä väkivaltaan itsestään. Hän selittää oman tyhmyytensä olevan syynä väkivaltaan.

Everstinna häpeää itsensä lisäksi myös Everstin puolesta:

”Mie olin niin alamaishena, etten uskaltanu etes Repekalle puhua mithään. Piin suuni kiini ko häpesin niin Everstin puolesta. Eihän sen olis tarvinu lyä.” (Everstinna 2017, 140)

Everstinnaa hävettää oma heikkoutensa ja alistuvuutensa. Tämä estää häntä puhumasta kenellekään kokemastaan parisuhdeväkivallasta. Everstinna ei halua myöskään asettaa omaa miestänsä häpeään kertomalla asiasta. Missään kohdassa Everstinna ei sano Everstin häpeävän käytöstään tai että Everstin tulisi hävetä.

Everstinnassa toivon ja rakkauden tunteet liitetään vahvemmin tai ainakin yhtä vahvasti perusteluiksi väkivaltaisessa suhteessa pysymiseen kuin häpeän tunteet. ”Uskon ja toivon oli pakko palata, koska ilman niitä mie olisin kuolu (mt. 138)”, sanotaan teoksessa sen jälkeen, kun Eversti on pieksenyt Everstinnan ensimmäisen kerran. Heidän suhteessaan on välillä myös ”puhtaan rakhauen pilkahtuksia (mt. 150)”, mikä saa Everstinnan jatkamaan suhteessa oloa. Everstinna myös toivoo, että jos he

saisivat lapsen, niin isäksi tuleminen parantaisi Everstin. Seuraavassa lainauksessa erottuu Everstinnan rakkaus Everstiin, mutta väkivallan astuessa kuvaan, rakkauden tilalle vahvaksi tunteeksi nousee toivo paluusta vanhaan ja parempaan elämään Everstin kanssa:

”Mie lohutin itseäni, että kaikki käypi parempaan päin ko päästhään sota-ajan muistoitten ylitte ja olhaan hyväksytty se, että sotia voitetaan ja niitä hävithään. Lohutin itseäni, että Eversti on niin pettynyt temokratiaan ja on katkera armeijalle. Että se minun pieksäminen on sitä ja se mennee ajan kanssa ohi. Aattelin, että pittäähän sen johonki vihansa purkaa, muuten se saapi sydänkohtauksen ja kuolee. Sitä mie en halunu. Mie hunteerasin, että kyllä mie kestan. Että Everstin rakkaus puhistuu vähitellen ja syvenee suuremaksi ko ikinä. Että kunnioitus, johon kaikki kahen ihmisen välillä perustuu, löytyy uuesthaan.” (Everstinna 2017, 141)

Everstinna kietoo Everstin käytöksen syyt sotaan, eikä itse Everstiin. Hän tuo ilmi, että Eversti ei enää kunnioita häntä, mutta rakastaa kylläkin, vaikka vain turmeltuneella tavalla. Hän toivoo sodan loppumisen lopettavan Everstin väkivallan, ja puhdistavan tämän rakkauden. Everstinnan oma rakkaus taas näyttäytyy puhtaana ja marttyyrimaisena, koska hän hyväksyy väkivallan, jottei Everstille tulisi sydänkohtausta. Everstinna näkee Everstin vihan jonkinlaisena voimana, joka tuhoaa Everstiä sisältä päin, ellei hän päästä sitä ulos väkivalloin. Hän uskoo, että Eversti voi päästä eroon vihastaan eli kuluttaa sen loppuun ja näin puhdistautua. Everstinna myös kuvittelee saavansa lopulta palkkion, jos kestää väkivaltaa. Everstin kaikkien aikojen suurin rakkaus näyttäytyy tavoiteltavana palkkiona hänelle.

Everstinnan alistuu osittain Everstin vallan alle, mutta tämä alistuvuus ärsyttää Everstiä:

”Tarvittaessa se (Eversti) riiteli yksin ja pyöritti ittensä tietien tahtoen raivon valthaan hakkaamalla nyrkillä seinää. Se repi minut sängystä ja alko purkamaan vihhaansa minua kohtaan. Se tartti ne raivokohtaukset, että pääsi irti siitä ärtymyksestä. Heikon alistaminen tuotti sille hyvän olon, rauhotti sen. – En uskaltanu puolustaa itseäni ko aattelin, että kyllä se lopuksi rauhottuu. Aattelin, että niin on parempi, mutta se oli aina huonompi. Se vihasi minun alistuvuutta, niitä piirteitä justhiinsa, mitä se oli kihlausaikana rakastannu. Sitä en silloin ymmärätny, vaikka se sano selkeästi, että paha taistelee, hyä antaa periksi ja vettäytyy.” (Everstinna 2017, 138)

Everstinna on alistuva, koska kuvittelee, että hän selviää tällöin vähemmällä kivulla. Kuitenkin Eversti vihaa kyseistä alistuvuutta. Everstinna toivoo, että väkivalta loppuisi, jos hän ei vastusta sitä. Hän näkee välttämättömänä, että Eversti pääsee purkamaan raivonsa. Everstinnan oma tuska näyttäytyy hänelle itselleen vähemmän tärkeänä. Tässä näkyy se, että Everstinna rakastaa Everstiä, mutta myös se, että jatkuva väkivalta saa hänet rajoittamaan toimijuuttaan. Everstinna ei uskalla puolustaa itseään, mikä viittaa siihen, että hän pelkää Everstiä.

Päällimmäisiksi syiksi väkivaltaiseen suhteeseen jäämiseen nousivat toivon ja häpeän tunteet.

Olenaisempi näistä näyttäisi olevan toivon tunne. Toivon tunteeseen liittyy positiivisia piirteitä ja toivon tunteeseen ripustautuminen on parempi vaihtoehto kuin jos Everstinna hyväksyisi tilanteensa ja uhriutuisi. Toivo antaa subjektille mahdollisuuden toimia, toisin kuin häpeä, mikä rajoittaa

toimijuutta. Häpeä saa uhrin sulkeutumaan ja peittelemään kokemaansa väkivaltaa. Vaikka toivo Everstin muuttumisesta osoittautuu turhaksi, niin Everstinnalle jää toivo paremmasta elämästä.

5.3 Toimijuuden ja uhriuden välillä

Tarkastelen tässä alaluvussa Everstinnan subjektikokemusta uhrista toimijaksi. Venäläisen mukaan väkivaltaa kokeneet naiset usein määrittelevät itsensä viattomiksi uhreiksi tai vahvoiksi naisiksi. Usein he ovat mieltäneet itsensä aiemmin viattomiksi uhreiksi, ja myöhemmin kokevat kasvaneensa kokemustensa kautta vahvoiksi naisiksi. Vahvan toimijan roolia tavoitellaan ennemmin kuin viattoman uhrin. (Venäläinen 2012, 7-14.) Uhrius nähdään yhteiskunnassa negatiivisena asiana, josta tulisi pyrkiä eroon (Ronkainen & Näre 2008, 15). Uhreiksi hyväksytään vain viattomia, jotka eivät yritä vastustaa väkivaltaa esimerkiksi lyömällä takaisin (Keskinen 2010, 248). Uhriudesta tulisi siis pyrkiä eroon, mutta ristiriitaisella tavalla se tulee myös ansaita.

Jos uhrilta edellytetään vahvaa toimijuutta, väkivallan seuraukset jäävät huomioimatta (Ronkainen 2006, 544). Pitkämäki (2017) näkee uhrilla olevan myös kolmannen vaihtoehdon eli haavoittuvuuden, häpeän, syyllisyyden ja heikkouden tunteiden kuvaamisen, jolloin uhria ei syyllistetä eikä uhrin tarvitse asettua vahvaksi toimijaksi. Näkisin, että tällöin uhri saa siis pitää sekä uhrin että toimijan roolinsa, mutta hänen ei tarvitse aktiivisesti asettua näistä rooleista kumpaankaan. Tunteiden kuvaaminen mahdollistaa sen, että uhri voi perustella päätöksiään ja ajatuksiaan, jolloin hänet nähdään toimijana eikä passiivisena uhrina. Romaanissa Everstinna kertoo avoimesti tuntemuksistaan. Kaunokirjallisuudelle onkin ominaista, että tuntemuksia pystytään kuvaamaan tavoilla, jotka eivät muuten olisi mahdollisia.

Beauvoir'n (2011, 619) mukaan työnteko on naisella tapa tehdä välirakoa toisena olemiseen. Everstinnassa naiset ovat alistetussa asemassa ja usein kotona naimisiin mentyään. He näyttäytyvät miehestä käsin toisena, eli vähempiarvoisena miehiin nähden. Everstinna voi kuitenkin tehdä kotoa käsinkin töitä kirjoittamalla. Kirjoittaminen on Everstinnan tapa paeta karua todellisuutta, eikä hän halua lopettaa, vaikka Eversti ei halua hänen enää kirjoittavan.

”Se sano, että pikku runotyttö kuolee pois, jos sie alat tosissasi musteela tuhraamaan. Että yhen kirjan nainen voipi raapustaa mutta ei toista. Että kirjottaminen ei olekhaan hyäksi ko se viepi ajatukset pois hänestä. Mie että onhan se niinki. – – En halunu kuitenkin lopettaa, koska siinä kävi niin, että mitä enempi Eversti alisti minua, sitä vähempi olin olemassa. Loppujen lopuksi olin olemassa ainoasthaan silloin ko kirjotin, muuten en. Aloin panehmaan sanoja paperille salassa – –” (Everstinna 2017, 48)

Väkivallankin keskellä Everstinna pystyy säilyttämään salassa jotain omaa. Everstinna ikään kuin elää omaa elämäänsä salassa Everstiltä kirjoittamisen avulla. Hänellä on vapaus kirjoittaa mitä haluaa. Eversti perustelee tahtoaan sillä, että haluaa Everstinnan ajattelevan vain häntä, mikä viittaa narsistiseen luonteeseen. Kirjoittaminen voidaan nähdä Everstin vallan vastustamisena, samoin kuin vastalauseena naiseen kohdistuvia vaatimuksia kohtaan. Eversti korostaa, että nainen voi kirjoittaa korkeintaan yhden kirjan. Everstinna kirjoittaa kuitenkin jatkuvasti ja tulee julkaisemaan monia kirjoja myöhemmin elämässään.

Everstinnalla on siis jotain omaa suhteessa, jossa hänen subjektiivuuttaan pyritään rajoittamaan. Tämän lisäksi Everstinna käyttää ruumiista irtautumista eräänlaisena keinona puolustautua väkivaltaa vastaan. Everstinna kuvaa irrottautuvansa ruumiistaan ja seuraavansa omaa väkivaltaista kokemustaan sivusta:

”Mie viskau’uin itteni yläpuolelle, sielun ja ruumiin harhmaale alueele ja katoin katosta käsin, kuinka se ruoski – –” (Everstinna 2017, 136)

Everstinna asettuu sivustakatsojan positioon, mikä voidaan nähdä yrityksenä pelastautua tilanteesta. Koska Everstinna ei voi asettua subjektin rooliin, mutta hän ei myöskään halua valita uhrin roolia, niin hänelle jää ainoaksi mahdollisuudeksi asettua ulkopuoliseksi katsojaksi väkivaltaisessa tilanteessa.

Uurit saattavat perustella väkivaltaiseen suhteeseen jäämistä sillä, että väkivallantekijällä on ongelmia, joihin hän ei itse kykene vaikuttamaan. Tällöin uhrin tulisi huolehtia väkivallan tekijästä, koska olisi jopa paheksuttavaa jättää ongelmista kärsivä väkivallantekijä oman onnensa nojaan. Näin uhrilla nähdään olevan myös valtaa väkivallan tekijään. (Venäläinen 2011, 83.) Seuraavassa lainauksessa Eversti esitetään haavoittuvana ja lohdutuksen tarpeessa olevana:

”Viimein hoksasin, että Eversti makkaa kippurassa niemen nokan rantakivelä. Juoksin sinne ja kerkisin aatela, että se on kuolu, mutta ko tarrasin sitä olkapäästä kiini niin näin että se oli elossa. Se kouristeli ja sen naama oli vääntyny niinko itkuun, mutta sen silmissä ei ollu kyynehleitä. Mie, että mitä. Se sai sanottua, että se pölkää sottaa. Mie piin sen päätä sylissä ja silitin sen tukkaa. Siihen se rauhattu ja palasimma käsikkäin kalamökile.” (Everstinna 2017, 53.)

Kyseisessä kohdassa Eversti itkee kalliolla ja kertoo Everstinnalle pelkäävänsä kuolemaa. Everstin voidaan tulkita olevan sikiöasennossa, ja sikiöasento voidaan nähdä viittauksena heikkouteen tai puolustautumattomuuteen. Eversti ei avaudu muille, kuin Everstinnalle peloistaan, ja näyttää hänelle heikon ja pelokkaankin puolensa, sekä puheellaan että fyysisellä olemuksellaan. Eversti rauhoittuu, kun Everstinna lohduttaa häntä. Eversti myös käyttää Everstinnaa ikään kuin terapeutina, minkä esitän seuraavassa lainauksessa. Eversti siis näyttäisi tarvitsevan Everstinnaa, mikä antaa Everstinnalle valtaa.

”Joskus se pakotti puukko käessä minut sylhiinsä ja alkoi uittamaan minua kaikissa niissä kauheissa elämyksissä ja teoissa, missä se oli maailmala rypeny. Se pakotti minut kuuntelemaan aina uuesthaan kuinka se raikusi seitsemäntoistakesäsen karjalaistytön ja kuristi sen sitten omin käsin hengiltä, kuinka hyvältä se oli tuntunu silloin ja kuinka kauhealta se tuntuu nyt, kuinka häntä piinaavat verisyynnit, joissa hän on ryvettänyt itseänsä.” (Everstinna 2017, 140)

Eversti ei pysty avautumaan muille kuin Everstinnalle kauheista teoistaan, joita hän katu, sillä hänen on esitettävä urheen miehen roolia muulle yhteiskunnalle. Eversti siis tarvitsee Everstinnaa hyvin paljon pysyäkseen järjissään. Tämän takia Eversti pyrkii myös lepyttelemään Everstinnaa, jotta tämä ei lähtisi hänen luotaan pois:

”Eversti istu sängyn reunalla ko mie herräilin muutamaa vuorokautta myöhemmin. Se katteli pää kenossa minua ja sano, että anna kulta antheeksi, mie olen tuhon oma, minun sisälä luikertellee levoton myrkkyykäärme, minun aivoitten tilala on kusiaispesä ja mie olen aivan lopussa – Sitten se itki pitkään ja harthaasti. Mie yhyin itkuun. Se lupasi, ettei lyö minua enää koskhaan, ja kanto minut sauhnaan, jonka se oli lämmittänyt minua varten.” (Everstinna 2017, 137.)

Lainauksessa Eversti puolustelee käytöstään sillä, että hän on sodan takia uupunut. Eversti pyrkii kaikin keinoin perustelemaan käytöstään, jotta hän saisi sen anteeksi. Eversti myös itkee ja valmistaa Everstinnalle saunan. Hän tekee tämän kaiken, jotta Everstinna pysyisi hänen luonaan, koska hänen olisi vaikea pärjätä ilman Everstinnaa. Näin Everstinna ei ole vain uhri, vaan subjekti, jolla on valtaa suhteessa.

Everstinna yrittää lähteä väkivaltaisesta suhteesta, mutta häntä ei oteta sisään mielisairaalaan, kun hän yrittää päästä sinne ensimmäisen kerran. Lopulta Everstinna kuitenkin eroaa Everstistä ja lähtee mielisairaalaan, jonka jälkeen hän aloittaa uuden elämän. Everstinna saa opettajanpaikan Kalmalompolon koululta ja viettelee siellä 14-vuotiaan Tuomaksen. Everstinna kosii Tuomasta ja he menevät salakihloihin. Kosimisen on ajateltu perinteisesti kuuluvan miehen tehtäviin. Kosinnan tekemällä Everstinna irrottautuu passiivisesta naisen roolistaan. Everstinna tekee päätöksen itsenäisesti, eikä piittaa ulkopuolisten negatiivisesta suhtautumisesta asiaan, eikä myöskään siitä, että hän on Tuomasta korkeammalla syntyperältään. Toisaalta Everstinna kopioi Everstin tekoja, sillä myös Eversti kosi häntä ja he menivät salakihloihin. Everstinna oli myös Everstiä paljon nuorempi. Tämä Everstin tekojen kopioiminen korostaa sitä, että Everstinna ei kuitenkaan täysin pääse yli Everstin vaikutuksen alta, mikä kertoo siitä, miten vakavia seurauksia lapsena koetulla hyväksikäytöllä ja parisuhdeväkivallalla on. Toisaalta Everstinnasta tulee myös itse hyväksikäyttäjää.

Everstinnan pääseminen yli Everstistä on hyvin raskas ja hidas: ”Kolmatta vuotta siihen meni ko mie tyhjensin kiven kerralansa pois siitä reestä, jota olin vetänyt perässä (mt. 155)”. Vaikka Everstinna puhuukin Everstistä koko teoksen ajan, niin hänen erottuaan tästä puhetapa muuttuu erilaiseksi, se ei ole enää rakastavan alistuvan vaimon puhetta, vaan ylpeämpää ja tiedostavampaa, jopa ilkkuvaa.

”Poikasena Tuomas oli semmosen tavalisen köyhän korpikommunistikylän hiljasenpuohleinen, sitkas kloppi – – Pallit ei roiku niinko Everstillä roikuit. Jos Eversti näkis Tuomaksen, niin se olis kauhean kateellinen. Eversti vihasi vanhuutta ja olis halunu olla aina vetreä hyvinsyötetty hirvas.” (Everstinna 2017, 167.)

Erottuaan Everstistä, Everstinna alkaa korostamaan Everstin vanhuutta. Hän kuvailee Everstin vanhana myös lapsena ollessaan. Kuitenkaan heidän yhdessäolonsa aikana Everstinna ei puhu heidän ikäerostaan yhtä kärkevästi. Everstinna tietää Everstin vihaavan vanhuutta, ja tuntee mielihyvää kuvitellessaan Everstin kateellisena hänen nykyiselle kumppanilleen Tuomakselle.

Everstinna tuntee koko ruumiissaan kipua, kun hän muistelee Everstiä:

”Ilman Tuohmaan antamaa rohkeutta mieki olisin pysynyt vaiti ja kärsinyt vielä kovemmin kirvelevistä ja mätivistä rei’istä sielussa ja ruumiissa. Panin kaiken pahan paperille. Oksensin kaiken ulos ja minusta tuntuu siltä ko kaikki hampaat olis lentäneet oksenuksen matkassa. -- Ainako minun miehleen nousee joku muisto Everstistä, mie sävähtän, ja sitte niinko jäykistyn siihen paikkaan. Jalvoista jotenki helähtää tuntoki pois. Se kaikki on niin syälä minussa. Nykki pääkopasta kourasee ko seivästä sinne tukittais ja syän jättää joka toisen nakutuksen välhiin.” (Everstinna 2017, 173)

Kivun tunteet tuntuvat koko Everstinnan ruumiissa pääkopasta jalkoihin. Hän kuvailee tuntemuksiaan hyvin monisanaisesti ja monelta kannalta. Kirjojen kirjoittaminen auttaa Everstinnaa poistamaan tuskaa mielestään. Everstinna kuvailee, miten pelkkä Everstin ajattelu saa hänet tuntemaan kipua. Hän tuo näin esiin sen, että hän ei pääse eroon kokemastaan väkivallasta, vaan tuntee sen ruumiissaan Everstiä muistellessaan. Hän ei siis pysty täysin irtautumaan uhrin kokemuksestaan.

Vielä Everstin kanssa suhteessa ollessaan Everstinna syyttää itseään ”Mie olin halunu tehdä Everstin onnelliseksi, mutta epäonnistunnu täysin (mt. 146)”. Erottuaan Everstinna siirtyy itsesyytöksistä Everstin syyttelyyn:

”Yritin pittää järjen päässä puhumalla äähneen, että kuule Everstin-perkele, aamenen jälkheen mie en elänyt mithään ommaa meän liitossa, vaan sinun syntejäsi peittelin ja sinua suojelin, mutta nyh se on loppu. Mie olin kirjottaessa joko hallitun vihan, koston ja akkression vallassa tai luonolosten viettien varassa niinko villipeura, niinko olisin ollu joku muu, jättänyt itteni kirjottamisen ajaksi syrjään ja alkanu kostahmaan, veely terävällä miekalla päitä irti.” (Everstinna 2017, 172)

Everstinnan ajatukset pyörivät vahvasti koston ympärillä. Viha ja sen pohjalta toimiminen saavat hänet erottumaan uhrista, koska uhriin liitetään avuttomuus ja passiivisuus (Keskinen 2010, 248). Everstinna onnistuu omalla tavallaan kostamaan, kun hän kirjoittaa asiasta kirjoja, joita julkaisee. Everstinna ei itse kuitenkaan ryhdy väkivaltaiseksi. Uhreiksi hyväksytään vain viattomia, jotka eivät yritä vastustaa väkivaltaa esimerkiksi lyömällä takaisin (Keskinen 2010, 248). Everstinna korostaa tuntevansa itsensä joksikin muuksi ollessaan vihan vallassa. Näin hän korostaa, että hän ei itse ryhtyisi väkivaltaan, vaan hän muuttuu kirjoittaessa joksikin toiseksi, joka hän ei ole arkielämässään. Päästyään sairaalasta Everstinna kuvittelee miltä tuntuisi kostaa Everstille väkivallalla, mutta kosto

jää kuitenkin vain hänen ajatustensa tasolle. Kuitenkin, koska Everstinna ei sorru väkivaltaan, hänelle jää sekä uhrin, että toimijan rooli.

Vaikka Everstinna pääsee Everstin yli, niin hän ei silti väkivallan jälkeen pääse onnelliseen parisuhteeseen. Hän on Tuomakselle vain toinen nainen, eivätkä he saa lapsia, toisin kuin Tuomas uuden naisen kanssa. Loppujen lopuksi Everstinna elää lopun elämäänsä ilman varsinaista (avio)miestä elämässään. Tuomas tulee onnelliseksi, toisin kuin Everstinna tai Eversti. Tämä luo mielikuvaa siitä, miten väkivaltaisessa suhteessa olleet eivät löytäisi enää onnea, olivat he sitten uhreja tai syyllisiä. Everstinna saavuttaa tietynlaisen onnen, mutta kärsii silti loppuelämänsä parisuhdeväkivallan seurauksista. Tuomas huolehtii Everstinnasta tämän elämän loppuun asti käymällä vanhan Everstinnan luona päivittäin, mutta Everstinna kuitenkin kuolee yksin omassa mökissään.

Everstinnan subjektiivuus muokkautuu hänen kokemustensa mukaan. Lapsuuden hyväksikäyttö ja väkivaltainen parisuhde saavat Everstinnan näyttäytymään uhrina, mutta vaikeuksien jälkeen hänen toimijuutensa näkyy selkeämmin. Everstinna pyrkii väkivaltaisessa suhteessa ollessaankin kirjoittamaan ja pitämään itsellään näin jotain omaa. Eron jälkeen hän käyttää kirjoittamista keinona purkaa vihaansa. Everstinna kuvailee uhrin tuntemuksiaan tarkasti, mutta ei kuitenkaan asettaudu pelkästään uhriksi, vaan näyttäytyy myös subjektina.

6 Päätäntö

Olen tarkastellut tutkielmassani väkivaltaa ja subjektiivuuden määrittymistä. Ensimmäinen tutkimuskysymykseni oli ”Miten väkivalta ilmenee ja tuo esiin naisen asemaa?” Teoksessa väkivalta korostaa naisen epäoikeudenmukaista asemaa ja on este tasa-arvon toteutumiselle. Teoksen yhteiskunnassa vallitsee tietynlainen naisihanne, joka ilmenee heikon naisen diskurssina. Everstinna ei sopeudu tähän muottiin.

Everstinna kokee fyysistä-, seksuaalista- ja henkistä parisuhdeväkivaltaa. Fyysiseen ja seksuaaliseen väkivaltaan yhdistyy myös henkinen väkivalta. Ympäröivä yhteiskunta suhtautuu Everstinnan kokemaan väkivaltaan neutraalisti, sillä teoksen yhteiskunnassa väkivalta on yleinen tapa ratkaista asioita.

Everstinna ei jää väkivaltaisen parisuhteen jälkeen yksin, vaan jatkaa eteenpäin uuden miehen kanssa. Väkivalta ei siis määrittele häntä. Hän onnistuu olosuhteista huolimatta jatkamaan elämäänsä tyytyväisenä, vaikkei täysin onnellisena. Tämä myös kuvastaa sitä, miten väkivallasta jää ikuiset jäljet. Teoksessa väkivaltaa ei missään vaiheessa vähätellä, vaan teoksen tarkoituksena näyttäisi olevan juuri pureutuminen väkivallan ongelmiin.

Yhtenä hypoteesinani oli, että Everstinnan toimijuus näkyy vahvasti teoksessa, koska hän jättää lopulta aviomiehensä. Kuitenkaan Everstinna ei näyttäytynyt niin paljon toimijana kuin oletin. Everstinnan subjektiutta oli pienestä pitäen rajoittanut hyväksikäytöstä muodostunut trauma. Everstinna tarvitsi paljon muiden apua selviytyäkseen, eikä lopulta kuitenkaan päässyt täysin yli Everstistä eikä täysin onnelliseksi. Sen sijaan Everstinna kuitenkin toi vahvasti ilmi tuntemuksiaan suhteestaan. Varsinaisia väkivallan kuvauksia ei teoksessa ole hirveän montaa, vaan sen sijaan teos keskittyy Everstinnan tuntemuksiin väkivallasta. Everstinna tuo kuitenkin uhria ja hänen inhimillisiä tunteitaan lähemmäs lukijaa. Myös esitystapa, omaelämäkerrallinen minäkerronta, tuo päähenkilöä lähemmäs lukijaa.

Tärkeimmiksi syiksi parisuhteeseen jäämiseen nousivat toivon ja häpeän tunteet, joista häpeä näyttäytyi subjektiutta rajoittavana tekijänä. Häpeä liittyi syyllisyysdiskurssiin, sillä Everstinna syyllisti itseään väkivallasta, jonka takia hän häpesi itseään. Myös turha toivo rajoitti Everstinnan subjektiutta, mutta toisaalta se auttoi häntä jaksamaan. Everstinnan toivo siitä, että Eversti muuttuisi paremmaksi aviomieheksi osoittautui turhaksi, mutta Everstinna saa kuitenkin toivomansa paremman elämän. Täysin onnelliseksi Everstinna ei kuitenkaan tullut, mikä kertoo siitä, että väkivallasta jää arvet.

Kaunokirjallisuus mahdollistaa uhrin näkökulman ymmärtämisen. Teos tuo esiin Everstinnan tuntemukset ja vaikeuden tehdä rationaalisia päätöksiä, kun kyseessä on parisuhdeväkivalta. Tutkimukseni näyttää, että subjektina ja uhrina oleminen samanaikaisesti on mahdollista, eikä väkivallan kokeneen tarvitse asettautua vain jompaankumpaan asemaan.

Lisätutkimusta aiheeseen liittyen voisi tehdä esimerkiksi tutkimalla tarkemmin Everstiä ja hänen väkivaltaista käytöstään teoksen yhteiskunnassa vallitsevien mieheyden ihanteiden valossa. Väkivaltaiset teot ovat jättäneet myös Everstiin arvet. Parisuhdeväkivallan tutkiminen tekijän positiosta voi antaa uudenlaisia näkökulmia aiheeseen.

Lähteet

Kaunokirjallisuus:

Liksom, Rosa. 2017. Everstinna. Helsinki: Like.

Muut lähteet:

Beauvoir, Simone De. 2011. Toinen sukupuoli 2. Helsinki: Tammi.

Felski, Rita. 1989. Beyond Feminist Aesthetics. Feminist Literature and Social Change. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.

Halonen, Minna & Karkulehto, Sanna. 2017. Vedenpaisumus tornikamareissa: Sukupuolittavaa väkivaltaa purkavat naisruumiin kokemukset ja eettinen lukeminen. Teoksessa (toim.) Sanna Karkulehto & Leena–Maija Rossi: Sukupuoli ja väkivalta: Lukemisen etiikkaa ja politiikkaa. Helsinki: SKS, 188–217.

Hämäläinen, Eeva. 2008. ”Ei Jumalakaan voine aavistaa, että silloin luonasi olin.” Modernin naissubjektin moninaisuus Maria Jotunin ”Kirjeissä”. Teoksessa (toim.) Sanna Karkulehto: Taajuuksilla värähdellen sukupuolten tiloja ja tuntoja kirjallisuudessa ja elokuvassa. Oulu: Oulu university press, 137–150. E-lähde. <http://jultika oulu.fi/files/isbn9789514288371.pdf> Viitattu 9.12.2018.

Jokinen, Arto. 2017. Maskuliinisuus ja väkivalta. Teoksessa (toim.) Niemi J. Kainulainen H. Honkatukia P. Sukupuolistunut väkivalta: Oikeudellinen ja sosiaalinen ongelma. Tampere: Vastapaino, 32–43. E-lähde. <https://www.ellibslibrary.com/book/9789517686105> Viitattu 13.12.2018.

Kaittä, Anniina. 2017. Parisuhdeväkivaltaa kokeneet naiset avun hakijoina. Teoksessa (toim.) Johanna Niemi, Heini Kainulainen & Päivi Honkatukia: Sukupuolistunut väkivalta: Oikeudellinen ja sosiaalinen ongelma. Tampere: Vastapaino, 72–83. E-lähde. <https://www.ellibslibrary.com/book/9789517686105> Viitattu 13.12.2018.

Keskinen, Suvi. 2010. Sukupuolistunut väkivalta. Teoksessa (toim.) Tuija Saresma, Leena–Maija Rossi & Tuula Juvonen: Käsikirja sukupuoleen. Tampere: Vastapaino, 243–254.

Kivivuori, Janne. 2012. Feministinen väkivaltatutkimus: akateeminen liike ja ongelmallinen teoria. Tieteessä tapahtuu 5/2012, 24–38. E-lähde. <https://journal.fi/tt/article/view/6878/5530> Viitattu 4.12.2018.

Klages Mary. 2006. Literary theory: A guide for the perplexed. Lontoo: Continuum. E-lähde. <http://web.a.ebscohost.com/ehost/ebookviewer/ebook/bmx1YmtfXzM3NzcxNI9fQU41?sid=d015915a-0465-4442-ae9d-de9319866d80@sessionmgr4007&vid=0&format=EB&rid=1> Viitattu 18.2.2018.

Knuuttila, Sirkka. 2006. Kriisistä sanataiteeksi: traumakertomusten estetiikkaa. Avain,

4/2006, 22–42. E-lähde.

https://tuhat.helsinki.fi/portal/files/67990620/Knuuttila_Kriisist_sanataiteeksi_Avain_4_%202006.pdf Viitattu 13.12.2018.

- Koivunen, Anu. 2004. Sorto. Teoksessa (toim.) Koivunen A. Liljeström M. Avainsanat: 10 askelta feministiseen tutkimukseen. Toinen painos. Tampere: Vastapaino. s. 35–75.
- Launis, Kati. 2005. Kerrotut naiset: Suomen ensimmäiset naisten kirjoittamat romaanit naiseuden määrittelijöinä. Helsinki: SKS.
- Leskelä-Kärki, Maarit & Melkas, Kukku. 2015. Raunioiden raivaajat ja jälleenrakentajat. Uuden vuosituhannen historiallinen romaani. Teoksessa (toim.) Parente-Čapková, Heidi Grönstrand, Ritva Hapuli & Kati Launis: Nainen kulttuurissa, kulttuuri naisessa. Turku: Turun yliopisto, 109–131.
- Lidman, Satu. 2015. Väkivaltakulttuurin perintö: Sukupuoli, asenteet ja historia. Helsinki: Gaudeamus.
- Matikkala, Jussi. 2006. Parisuhdeväkivallasta. Teoksessa (toim.) Lohiniva-Kerkelä Mirva: Väkivalta: Seuraamukset ja haavoittuvuus. Helsinki: Talentum, 415–428.
- Paasonen, Susanna. 2010. Sukupuoli ja representaatio. Teoksessa (toim.) Tuija Saresma, Leena-Maija Rossi & Tuula Juvonen: Käsikirja sukupuoleen. Tampere: Vastapaino, 39–49.
- Pirinen, Miia. 2017. Vastakarvaan kirjoittaminen feministisen fiktion kirjoittamisen menetelmänä. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. E-lähde. <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/54109/URN:NBN:fi:jyu-201705242488.pdf?sequence=1> Viitattu 17.12.2018.
- Pitkämäki, Anna. 2017. ”Sä tykkäät kovista otteista vai?” Sukupuolistunut väkivalta 2000-luvun alun suomalaisessa elokuvassa. Teoksessa (toim.) Sanna Karkulehto & Leena-Maija Rossi: Sukupuoli ja väkivalta: Lukemisen etiikkaa ja politiikkaa. Helsinki: SKS, 29-54.
- Pynnönen, Anu. 2013. Diskurssianalyysi: Tapa tutkia, tulkita ja olla kriittinen. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. E-lähde. <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/42412/978-951-39-5471-0.pdf?sequence=1> Viitattu 11.2.2018.
- Rojola, Lea. 2004. Sukupuolieron lukeminen: Feministinen kirjallisuudentutkimus. Teoksessa (toim.) Marianne Liljeström: Feministinen tietäminen: Keskustelua metodologiasta. Tampere: Vastapaino, 25–43.
- Ronkainen, Suvi. 2006. Haavoittunut kansakunta ja väkivallan toimijuus. Teoksessa (toim.) Mirva Lohiniva-Kerkelä: Väkivalta: Seuraamukset ja haavoittuvuus. Helsinki: Talentum, 531–550.
- Ronkainen, Suvi. 2017. Mitä väkivalta on? Teoksessa (toim.) Johanna Niemi, Heini Kainulainen & Päivi Honkatukia: Sukupuolistunut väkivalta: Oikeudellinen ja sosiaalinen ongelma. Tampere: Vastapaino, 19–35.
- Ronkainen, Suvi. Näre, Sari. 2008. Intiimin haavoittava valta. Teoksessa paljastettu intiimi: Sukupuolistuneen väkivallan dynamiikkaa. Lappi: Lapin yliopisto.
- Rossi, Leena-Maija. 2010. Sukupuoli ja seksuaalisuus, erosta eroihin. Teoksessa (toim.) Tuija Saresma, Leena-Maija Rossi & Tuula Juvonen: Käsikirja sukupuoleen. Tampere: Vastapaino, 21–38.
- Talvensaari, Leena. 24.11.2017. Rosa Liksom kirjoitti fasismista ja käytti kehyksenä Annikki Kariniemen elämää – Everstinna-romaani dramatisoidaan Rovaniemen teatteriin. Uutinen lehdessä Lapin Kansa. E-lähde. <https://www.lapinkansa.fi/uusirovaniemi/everstinnan-karu-ja-kiehtov-a-tarina-200555024/> Viitattu 14.12.2018.
- Venäläinen, Satu. 2011. Sukupuolen rakentuminen väkivaltakertomuksissa. Pro-gradu tutkielma. Helsinki: Helsingin yliopisto. E-lähde.

https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/24884/Satu%20Venalainen_gradu.pdf?sequence=3
Viitattu 9.12.2018.

Venäläinen, Satu. 2012. Viaton uhri vai vahva nainen?: Väkivallan uhreina olleiden naisten sukupuolistunut identiteetti väkivaltakertomuksissa. *Naistutkimus* 25(2), 5–16. E-lähde.
<http://elektra.helsinki.fi.ezproxy.jyu.fi/se/n/0784-3844/25/2/viatonuh.pdf> Viitattu 17.12.2018.